

PATENT HAKKININ BİRDEN FAZLA KİŞİ TARAFINDAN İHLALİ VE AÇILABİLECEK DAVALAR

INFRINGEMENT OF PATENT RIGHTS BY MORE THAN ONE PERSON AND SUITS TO BE FILED

Salih POLATER*

Özet: Buluş konusu ürünün, patent sahibinin izni olmaksızın üretilmesi halinde, buluşun taklit edilmesinden ürünün satışına kadarki aşamalarda yer alan kişilere karşı patent hakkına tecavüz nedeniyle dava açılabilir. Ancak patentten doğan hakların birden fazla kişi tarafından ihlali durumunda mütecevizlerden hangilerine karşı ne tür hukuki yollara başvurulabileceğine ve bu hukuki başvurunun kapsamının ne olacağına ilişkin 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’de açık bir düzenleme yer almamaktadır. Bu çalışma ile amaçlanan; patentten doğan hakların birden fazla kişi tarafından ihlal edilmesi durumunda kimlere karşı ne tür davaların açılabileceği, ileri sürülebilecek taleplerin kapsamı ve mütecevizlerin müteselsilen mi yoksa münferiden mi sorumlu olacakları sorunlarının incelenmesidir.

Anahtar Kelimeler: Patent İhlali, Davalar, Tazminat, Müteselsil Sorumluluk

Abstract: The people who are involved into the process of production of and the sale of patented product without the patent holder’s permission can be sued on the ground of patent infringement. However, there isn’t any specific regulation in the “Turkish Patent Decree Law no: 551” related to which infringer or infringers to be sued, which legal action to be taken and its scope. This study aims to investigate the potential addressees, the type of lawsuit to be filed, the scope of the claims and whether infringers have joint or sole liability.

Keywords: Patent Infringement, Lawsuits, Compensation, Joint Liability

* Yrd. Doç. Dr., Turgut Özal Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

I. Giriş

Uzun ve zahmetli araştırma geliştirme (AR-GE) çalışmalarının ve yüksek maliyetli yatırımların ürünü olan buluşlar, ülkelerin teknolojik ve ekonomik açıdan gelişmesinde, şirketlerin küresel pazar paylarını büyütmelerinde ve rekabet güçlerini artırabilmelerinde önemli bir etkiye sahiptir.¹ Buluşların ekonomik kalkınmaya katkıda bulunabilmeleri, ticari bir değere sahip olmalarına bağlıdır. Bu ise buluşun, buluşu yapan kişinin tekelinde olması ile gerçekleşebilir. Böylece buluş sadece buluş sahibi veya onun izin verdiği kişiler tarafından ticari olarak değerlendirilebilir; buluş sahibi, buluş için yaptığı yatırımların karşılığını almış ve yeni yatırımlar için teşvik edilmiş olacaktır. Gerek buluş sahibinin harcadığı emek ve zaman, gerek söz konusu buluş dolayısıyla toplumda her ferden emek, zaman ve paraya dayalı yapacağı tasarruf, gerekse bu tasarrufun ekonomiye katkısı düşünüldüğünde, buluşa böyle inhisari nitelikte bir hak tanımının sebebi daha iyi anlaşılmalıdır. Bu yüzden ki modern hukuk sistemlerinde, buluşa yönelik araştırma faaliyetlerini özendirmek, yeniliği ve yaratıcılığı teşvik etmek ve istihdamı geliştirmek, rekabeti arttırmak, ekonomik ve sosyal ilerlemenin gerçekleştirilmesini sağlamak için sanayiye uygulanabilen buluşlar patent ile koruma altına alınmıştır.²

Anlatılan hedeflere ulaşılabilmesi için buluşların sadece patent verilerek korunması yeterli değildir. Aynı zamanda, buluşu üzerinde belli bir süre inhisari hak tanınan patent sahibine, patenti üzerindeki haklarının başkaları tarafından ihlal edilmesi halinde etkin bir şekilde hukuki yollara başvurma imkânı tanınmalıdır.³ Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması'nın (TRIPS)⁴ 41. maddesinde de öngörüldüğü üzere patent sahibi, başvurabileceği hukuki yollarla, tecavüz teşkil eden fiilleri etkin bir şekilde engelleyebilme, durdurabilme ve patentten doğan haklarının tecavüze uğraması sebebi ile uğradığı zararı tatmin edici bir şekilde tazmin ettirebilme imkânına sahip olmalıdır.

¹ Fatma Merve Parlakyıldız, Fikrî Mülkiyet Haklarının Ekonomik Büyümeye Etkileri: G8 Ülkeleri Üzerine Bir Uygulama, Adana 2011, s. 1.

² Tahir Saraç, Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması, Ankara 2003, s. 149.

³ Mutlu Yıldırım Köse, Patent ve Endüstriyel Tasarım Hukukunda Gasp Davaları, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2010, s. V; Pınar Oruçoğlu, Patent Verilebilirlik Şartları, Antalya 2007, s. vii; Saraç, s. 149.

⁴ Kanun No: 4067, RG, 29.1.1995, S. 22186.

Ülkemizde yürürlükte bulunan 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (PatentKHK)⁵ uluslararası anlaşmalar doğrultusunda düzenlemeler öngörmektedir. Patent sahibi, patentten doğan hakkının ihlal edilmesi durumunda PatentKHK'nın 137. vd. maddelerine göre, patentten doğan haklarına tecavüz fiillerinin durdurulmasını, ihtiyati tedbir kararı verilmesini, taklit ürünlere el konulmasını veya el konulan ürünlerin ve araçların şekillerinin değiştirilmesini veya gerektiğinde imhasını, maddi ve manevi zararın tazminini talep edebilir.

Patentten doğan hakka tecavüz sayılan fiiller, PatentKHK'nın 136. maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre patent sahibinin izni olmaksızın buluş konusu ürünün kısmen veya tamamen üretilerek taklit edilmesi, buluş konusu usulün kullanılması, tecavüz yoluyla üretilen ürünlerin satılması, dağıtılması veya ticari amaçla elde bulundurulması ve maddede düzenlenen diğer fiiller patent hakkına tecavüz sayılmıştır.

PatentKHK'nın 136. ve 137. vd. maddelerinden anlaşıldığı üzere patentten doğan haklar, sadece bir kişi tarafından ihlal edilebileceği gibi, birden fazla kişi tarafından da hak ihlali gerçekleştirilebilir. Patentli ürünün geçirdiği ekonomik aşamaların her birinde patent hakkına tecavüz yaşanabilir. Bir başka deyişle, bir patentin haksız olarak kullanıldığı ürünün üretiminden satışına kadar üretim ve dağıtım zincirinde yer alan her kişiye (üretici, toptancı, perakendeci) patent hakkına tecavüz nedeniyle başvurulabilir.⁶ Ancak Kanun koyucu "tazminat istenmeyecek kişiler" başlıklı PatentKHK'nın 144. maddesinde, patent hakkının ihlali sebebiyle haklarında dava açılacak kişiler ve açılacak davalar bakımından bir sınırlama öngörmüştür. Söz konusu hükme göre patent sahibi, kendisine tazminat ödemiş olan kişinin piyasaya sürdüğü ürünleri kullanan kişilere karşı PatentKHK'nın 10. Kısım 2. Bölüm'de düzenlenen davaları açamayacaktır. Burada önemli olan ve uygulamada problem olarak tespiti gereken husus, bu kişilerden hangilerine karşı ne tür hukuki yollara başvurulabileceği ve bu hukuki başvurunun kapsamının ne olacağıdır.

⁵ RG. 27.07.1995, S. 22326. Değişiklik: 566/KHK (RG. 22.09.1995, S. 22412) ve 4128 s.k. (RG. 07.11.1995, S. 22456).

⁶ Sevilay Uzunallı, Markanın Korunmasının Kapsamı ve Tazminat Talebi, Ankara 2012, s. 489.

Patent hakkının birden fazla kişi tarafından ihlali halinde ileri sürülebilecek taleplere ilişkin PatentKHK hükümleri incelendiğinde aşağıdaki sorular sorulabilir:

1. PatentKHK'nın 144. maddesinin "tazminat istenmeyecek kişiler" başlığını taşımasına karşın, açılmayacak davaları tazminatla sınırlı tutmaması ve PatentKHK'nın 10. Kısım 2. Bölüm'deki tüm davaların açılmayacağını öngörmesi çelişki midir? Patentten doğan hakkı birden fazla kişi tarafından tecavüze uğrayan patent sahibi, PatentKHK'nın 144. maddesine göre kendisine tazminat ödemiş olan kişi tarafından, piyasaya sürülmüş ürünleri kullanan kişilerden kimlere karşı, hangi taleplerde bulunabilecektir?
2. Patentten doğan hakların birden fazla kişi tarafından ihlal edilmesi durumunda bu kişilere karşı kanunda öngörülmüş taleplerin hangileri, hangi kapsamda ileri sürülebilecektir? Dağıtım zincirindeki kişiler müteselsilen mi yoksa münferiden mi sorumludur?

Bu çalışma ile Alman ve mehzaz İspanyol Hukuku da dikkate alınarak, patent hakkına birden fazla kişi tarafından tecavüz edilmesi durumunda kimlere karşı – tazminata ve diğer taleplere ilişkin şartların gerçekleşmiş olduğu varsayılarak – hangi taleplerin, hangi şekilde ileri sürülebileceği incelenecektir. Öncelikle "tazminat istenmeyecek kişiler" başlığını taşıyan PatentKHK'nın 144. maddesine göre kimlere karşı hangi taleplerin ileri sürülebileceği ele alınacaktır. Ardından, patent hakkının birden fazla kişi tarafından tecavüze uğraması durumunda, mütecavizler arasındaki hukuki ilişki ve tazminatın hangi kapsamda talep edilebileceği üzerinde durulacaktır.

II. PatentKHK'NIN 144. maddesine göre ileri sürülebilecek talepler

1. Genel Olarak

PatentKHK'nın 144. maddesine göre, *"Patent sahibi, sebep olduğu zarardan dolayı, patent sahibine tazminat ödemiş olan kişi tarafından, piyasaya sürülmüş ürünleri kullanan kişilere karşı, Kanun Hükümünde Kararnamenin bu bölümünde yer alan davaları açamaz."*

Maddenin lafzından çıkan sonuca göre patent sahibine tazminat ödemiş olan mütecaviz tarafından "piyasaya sürülmüş ürünleri kullanan kişilere" karşı PatentKHK 10. Kısım 2. Bölümünde öngörülmüş

olan taleplerin hiçbirisi ileri sürülemeyecektir. Örneğin patent sahibi, buluş konusu ürünü üreterek taklit eden ve piyasaya sunan üreticiye karşı dava açmış ve tazminat elde etmişse, üretici tarafından piyasaya sürülmüş bu ürünleri kullanan dağıtım zincirindeki toptancı ve perakendeciye karşı ne tazminat ne de PatentKHK'nın 10. Kısım 2. Bölüm'de düzenlenen diğer davaları açabilecektir.

PatentKHK'nın 144. hükmünün lafzından çıkan bu sonucun maddenin ruhu ile bağdaşıp bağdaşmadığı tartışılabilir. Burada açıklığa kavuşturulması gereken iki husus vardır. Birincisi, PatentKHK'nın 10. Kısım 2. Bölüm'de yer alıp da açılmayacak davalardan maksadın ne olduğudur. İkincisi ise, "piyasaya sürülmüş ürünleri kullanan kişilerin" kim olduğudur.⁷ Bu kişiler, buluş konusu ürünü satan, dağıtan veya başka bir şekilde ticaret alanına çıkaranlar mı, yoksa sadece buluş konusu ürünü fiili olarak kullananlar mıdır? Örneğin bir makineyi (şahsi kullanım dışında, ticari maksatla) sadece üretim için veya mesleki bir araç (teknik) olarak kullanan kişiler bu kapsamda kabul edilecek midir?

2. Açılmayacak Davalar

Yukarıda da belirtildiği üzere PatentKHK'nın 144. maddesinin başlığı ve lafzı arasındaki farklılık, maddenin KHK sistematiği içindeki yeri göz önünde tutulduğunda, PatentKHK'nın 144. maddesinde öngörülen "bu bölümde yer alan davaları açamaz" ifadesi ile sadece "tazminat davaları" mı yoksa "tazminat ile birlikte diğer davalar" mı kastedildiği açık değildir. Başka bir deyişle, patent sahibi, üreticiden tazminat elde etmesi durumunda, toptancı ve perakendecilere karşı tazminat davaları dışında, tecavüzün durdurulması, el koyma ve diğer davaları açamayacak mıdır? Diğer bir ifadeyle, patent sahibinin rızası dışında üretilip piyasaya sürülen buluş konusu ürünü ticari maksatla kullanan ve bu yolla patent sahibinin ticari itibarına zarar vermeye devam eden diğer kişilere karşı, üreticiden tazminat alındığı gerekçesiyle hiçbir talepte bulunulamayacak mıdır?

PatentKHK'nın 144. maddesi, mehz İspanyol Patent Kanunu'nun

⁷ Feyzan Hayal Şehirli Çelik, Patent Hakkının Korunması, Turhan Kitabevi, Ankara 1998, s. 171 vd.

70. maddesinden⁸ birebir alıntıdır. Mevzu kanun, bu maddeyi düzenlerken asıl olarak hakkın tükenmesi ilkesini göz önünde tutmuştur. Patent sahibi, hakkın tükenmesi ilkesi gereğince patentli ürünü ilk kez piyasaya sürdüğünde bunun karşılığını alır ve artık satışa sunulmuş olan ürünlerle ilgili fiiller, patentten doğan hakkın kapsamı dışında kalır. Burada, patent sahibine tazminat ödemiş olan kişinin yaptığı ilk satış her ne kadar patent sahibinin rızası dışında olsa da, mütecavizin patent sahibine ödediği tazminatla hakkın tükenmesi ilkesinin esas amacı gerçekleşmiş olur. Zira mütecaviz patent sahibine, buluşu bir lisans anlaşması ile hukuka uygun şekilde kullanmış olması halinde ödemesi gereken lisans bedeline göre tazminat ödemiş ve dolayısıyla patent sahibi tazminat ile ilk satışla elde edeceği ücreti elde etmiştir. Bu sebeple patent sahibi, sadece tazminata ilişkin taleplerini değil, diğer taleplerini de ileri süremeyecektir.⁹ Bu görüş Türk hukukunda da kısmen savunulmuştur.¹⁰

Ancak, patent sahibinin dağıtım zincirindeki bir kişiden, tazminat almış olması, patent sahibinin rızası olmadan satışa sunulan bu ürünler üzerindeki hakların tükendiğini kabul etmek için kanımızca yeterli değildir. Zira PatentKHK'nın 76. maddesi uyarınca:

“Patent sahibi veya onun izni ile Türkiye’de satışa sunulmuş olan patentli ürünlerle ilgili fiiller patentten doğan hakkın kapsamı dışında kalır.”

Buna göre, patentten doğan hakların tükenmesi için patentli ürünlerin patent sahibi veya onun rızası ile satışa sunulması gerekir. Patentli ürünlerin patent sahibinin rızası olmaksızın satışa sunulması durumunda, bu ürünler bakımından patentten doğan hakların tüken-

⁸ Artículo 70: “El titular de la patente no podrá ejercitar las acciones establecidas en este título frente a quienes exploten los objetos que hayan sido introducidos en el comercio por personas que le hayan indemnizado en forma adecuada los daños y perjuicios causados.”

İngilizce tercümesi: “The owner of the patent may not bring any of the actions specified under this Title in respect of persons who work the objects presented on the market by persons who have paid appropriate compensation for the damage and prejudice caused.”, <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/es/es069en.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.04.2015).

⁹ Jorge Pedemonte Feu, Comentarios a la ley de patentes, Barcelona 1995, Art. 70, s. 152; karşı. José Ramón Ferrándiz Gabriel, Jurisprudencia sobre propiedad industrial, publicidad y derecho de la competencia, Madrid 2007, s. 726; Tribunal Supremo. Sala de lo Civil, STS 2654/2005, Recurso 4466/1998, Resolución 339/2005.

¹⁰ Saraç, s. 319.

diği söylenemez. Dolayısıyla bu ürünlerin ticari maksatla kullanılması patent hakkına tecavüz sayılır.¹¹

Patent sahibinin rızası olmaksızın patentli ürünleri üreten üreticinin veya bu ürünleri piyasaya süren diğer bir mütecavizin patent sahibine tazminat ödemiş olması, patent sahibinin bu ürünlerin piyasaya sürülmesine rıza gösterdiği anlamına gelmemektedir. Başka bir deyişle, tazminat edimleri, patent sahibinin geçmişte mevcut olmayan onayının yerine geçmemektedir. Patent sahibine ödenen tazminat, uğranılan zararı giderir ve ekonomik dengeyi sağlar.¹² Ödenen tazminat mütecavize ayrıca patentten faydalanma imkânı vermemektedir. Bu sebeple, mütecaviz tarafından satışı sunulmuş ürünler bakımından PatentKHK'nın 76. maddesi anlamında hak tükenmemiştir. Dolayısıyla toptancı ya da perakendeci, patentten doğan hakların tükendiği gerekçesi ile kendilerine karşı bir hak iddiasında bulunulamayacağını def'i olarak ileri süremezler. Aksi takdirde patent sahibi, tecavüzün durdurulması veya el konulması ve diğer taleplerini ileri süremeyecek, böylece rızası dışında üretilip piyasaya sürülen ürünlerin dolaşımı nedeniyle patent sahibinin hakları zedelenmeye devam edecektir.¹³ Açıklanan sebeplerle, mehzaz kanundaki düzenlemeye ilişkin bu görüşün Türk hukuku bakımından kabul edilmesi yerinde olmayacaktır.¹⁴

¹¹ Tükenme kavramı için bkz. Sabih Arkan, "Marka Hakkının Tüketilmesi", Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan, Ankara 1998, s. 203; Adem Aslan, Fikri Mülkiyet Haklarının Tükenmesi, İstanbul 2004, s. 190 vd.; Hamdi Pınar, "Marka Hukukunda Hakların Tükenmesi", Prof. Dr. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 907 vd.; Cahit Suluk/Ali Orhan, Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku Cilt III Tasarımlar, Ankara 2008, s. 108 vd.; Ünal Tekinalp, Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul 2012, s. 446.

¹² Uzunallı, s. 489.

¹³ Wolfgang Götz, "Schaden und Bereicherung in der Verletzerkette", Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht (Grur), Köln 2001, S. 4, s. 297 vd.; Henrik Holzapfel, "Zur Haftung einer Mehrheit von Verletzern", GRUR, 2012, S. 3, s. 245; Alexander Zahn, Die Herausgabe des Verletzererwinns, Köln 2005, s. 157, 158; BGH, GRUR, 2009, S. 9, s. 856 pn. 73-79 - Tripp-Trapp-Stuhl (Tripp-Trapp-Sandalye Kararı).

¹⁴ Buna karşılık fikir ve sanat eserleri hukukumuzda durum tamamen aksi yöndedir. Şöyle ki, FSEK m. 68 gereği üç katı telif tazminatı talep eden hak sahibi bakımından ilgili ürünlerin mülkiyetinin tanınmasını ya da bu ürünlere el konulmasını isteyemez. Bu halde taraflar arasında farazi bir sözleşme ilişkisinin doğduğu kabul edilir. Bu ilişki gereği de hak sahibi, sonraki kullanımlara müdahale edemez, bkz. Suluk/Orhan, s. 109 vd.

PatentKHK'nın 144. maddesiyle aynı başlık ve içeriğe sahip olan 556 sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (MarkaKHK) 69. maddesindeki düzenleme için doktrinde savunulan bir görüşe göre: 556 sayılı KHK'nın 61. maddesinde tecavüze konu markalı ürünün ulaşabildiği tüm ekonomik aşamalar tecavüz olarak değerlendirilmiştir. Bu aşamalarda tecavüz edenlerin her biri kendi zararından sorumludur. Bu sebeple, taklit markalı malları satan toptancının tazminat ödemesi halinde, bu toptancıdan taklit malları satın alan perakendeciye karşı tazminat davası açılabilir.¹⁵ Bu görüş "de lege lata" (yürürlükteki hukuk) bakımından savunulamaz. Çünkü PatentKHK'nın 144. ve aynı şekilde MarkaKHK'nın 69. maddesi yukarıdaki tartışmalara sebep olsa da, yorum yolu ile en azından tazminat davalarının açılmayacağı sonucu çıkmaktadır. Kanun, bu halile olması gereken hukuka uymamakla beraber, düzeltme amacıyla kanuna aykırı bir yorum yapılması doğru değildir.

PatentKHK'nın 144. maddesi gereğince hangi davaların kimlere karşı açılmayacağı sorusu gerek maddenin başlığı, gerek PatentKHK sistematigi içindeki yeri gerekse kanun koyucunun amacı bakımından ayrı ayrı cevaplandırılmalıdır.

"Tazminat istenmeyecek kişiler" başlığını taşıyan PatentKHK'nın 144. maddesi, maddi tazminat, yoksun kalınan kazanç, buluşun itibarı ve tazminatın indirilmesine ilişkin maddelerin ardından düzenlenmiştir. Kanun koyucunun, söz konusu sınırlamayı tüm dava çeşitleri için isteseydi, bunu "tazminat istenmeyecek kişiler" başlığı altında ayrı bir madde ile değil, genel olarak patent sahibinin ileri sürebileceği talepleri düzenleyen PatentKHK'nın 137. maddesi içerisinde öngörmesi ya da PatentKHK'nın 144. maddesinin başlığını "dava açılmayacak kişiler" şeklinde kaleme alması beklenirdi.

PatentKHK'nın 144. maddesinin gerekçesinde, sadece "tazminat talebinde" bulunulamayacağı ve patent sahibinin tazminat yolu ile zenginleşmesinin engellenmesi amacı belirtilmiştir.¹⁶ Ayrıca PatentKHK'nın 144. maddesindeki "sebepten dolayı zarar eden kişi" ibaresindeki sebep olunan zarar ve ödenmiş tazminat ifadelerinden kanun koyucunun talep

¹⁵ Uzunallı, s. 505 vd.

¹⁶ <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0219.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.04.2015).

edilecek tazminata ilişkin bir düzenleme öngördüğü anlaşılmaktadır. Gerek kanun gerekçesinden ve gerekse PatentKHK'nın 144. maddenin metninden, tecavüz sureti ile üretilen ürünleri kullanan kişilere karşı hiçbir davanın açılmayacağı değil, sadece tazminat davası açılmaya çağına dair bir çıkarım yapılabilir.¹⁷

Bu sebeplerle, tazminat dışında tecavüzün durdurulması, ürün ve araçlara el konulması, bunlar üzerinde mülkiyet hakkının talep edilmesi veya imhası gibi talepler bu madde kapsamında değerlendirilmemeli; açılmayacak davalar sadece tazminat davaları ile sınırlı tutulmalıdır. Tazminat dışındaki diğer davaların açılmaması durumunda, patent sahibi sadece üreticiden aldığı tazminat sebebi ile patent hakkını haksız yere zedelemeye devam eden kişilere karşı hiçbir talepte bulunamayacaktır. Bu halde, kötü niyetle patent haklarını zedeleyen kişilerin korunması dahi söz konusu olacaktır. PatentKHK'nın 144. maddesinde bu belirsizlik ve çelişki giderilmeli ve "bu bölümünde yer alan davalar" ifadesi yerine "tazminat davaları" ifadesi kullanılmalıdır.

3. Piyasaya Sürülmüş Ürünleri "Kullanan Kişi" ve "Kullanmak" Kavramları

PatentKHK'nın 144. maddesine göre patent sahibine tazminat ödemiş müteceviz tarafından "piyasaya sürülmüş ürünleri kullanan kişilere" karşı PatentKHK'nın 10. Kısım 2. Bölümünde öngörül-müş tazminat davaları açılmayacaktır. "Piyasaya sürülmüş ürünleri kullanan kişiler" ile ne anlaşılması gerektiğini belirleyebilmek için PatentKHK'da "kullanmak" ibaresinin neyi ifade ettiğini tespit etmek gereklidir.

PatentKHK'da "kullanmak" ibaresi farklı yerlerde değişik anlamlarda kullanılmıştır:

"Kullanmak" ibaresi bazı yerlerde dar bir anlama sahiptir. Örneğin:

i. Buluşun sanayiye uygulanabilir olma başlığını taşıyan PatentKHK'nın 10. maddesindeki "buluş, tarım dâhil sanayinin herhangi bir dalında üretilebilir veya kullanılabilir nitelikte ise, sanayiye uygulanabilir olduğu kabul edilir";

¹⁷ Karş. Şaziye Yurtsever, Patent'in Hukuki ve Cezai Korunması ve İlgili Mevzuat, Ankara 1999, s. 58.

ii. Patentten doğan hakkın kapsamını düzenleyen PatentKHK'nın 73/II-a maddesindeki "patent konusu ürünün üretilmesi, satılması, **kullanılması** veya...";

iii. PatentKHK'nın 73/II-b maddesindeki "patent konusu olan bir usulün **kullanılması**";

iv. Patentten doğan haklara tecavüz sayılan fiiller başlıklı PatentKHK'nın 136. maddesindeki "uygulamaya koymak suretiyle **kullanmak**" ifadelerindeki "kullanmak" ibaresi dar bir anlama sahiptir. Buralarda, "kullanmak" ibaresiyle, buluş konusu bir ürünün fiilen kullanılması ifade edilmiştir. Örneğin patentle korunan bir makinanın üretim amacıyla veya patentle korunan tamir aletinin bir tamirci tarafından mesleki bir araç olarak kullanılması böyledir. Yine buluş konusu bir ürünün, mesela bir havalandırma sisteminin, iş yerinin havalandırılmasında kullanılması fiili kullanma sayılabilir.¹⁸

"Kullanmak" ibaresi PatentKHK'nın bazı yerlerinde daha geniş anlamda kullanılmıştır.¹⁹ Buralarda "kullanmak", buluş konusu ürünün veya buluş konusu usulle doğrudan doğruya elde edilen ürünleri satmak, dağıtmak veya bir başka şekilde ticaret alanına çıkarmak şeklinde geniş anlamda kullanılmıştır. Örneğin:

i. Ön kullanım hakkını düzenleyen PatentKHK'nın 77. maddesindeki "buluşu iyi niyetli olarak ülke içinde **kullanmakta** olan veya **kullanım** için ciddi ve gerçek tedbirler almış kişi";

ii. Ortaklık ilişkisini düzenleyen PatentKHK'nın 85/III. maddesindeki "buluşun **kullanılması** amacı ile üçüncü kişilere lisans verilmesi";

iii. Yoksun kalınan kazancı düzenleyen PatentKHK'nın 140/II. maddesindeki "patentten doğan hakka tecavüz edenin rekabeti olmasaydı, patent sahibinin patenti **kullanması** ile elde edebileceği muhtemel gelire göre";

iv. "Patentten doğan hakka tecavüz edenin, patent konusu buluşu **kullanmakla** elde ettiği kazanca göre";

v. "Patentten doğan hakka tecavüz edenin, buluşu bir lisans an-

¹⁸ Karş. Saraç, s. 176.

¹⁹ Saraç, s. 176.

laşması ile hukuka uygun şekilde **kullanmış** olması halinde ödemesi gereken lisans bedeline göre” ifadelerindeki “kullanmak” ibaresi, fiili olarak kullanma yanında diğer fiilleri de kapsayacak şekilde geniş bir manada kullanılmıştır.

Görüldüğü üzere “kullanmak” ibaresi, PatentKHK içerisinde farklı anlamlarda kullanılmış ve kullanıldığı yere göre anlamı değişiklik göstermiştir. PatentKHK’nın 10. Kısım 2. Bölüm’ünde yer alan ve tazminat istenmeyecek kişileri düzenleyen PatentKHK’nın 144. maddesinin içerisinde yer verilen “kullanma” ifadesini de bu doğrultuda kanun sistematigi içerisindeki yeri dikkate alınarak yorumlamak uygun olacaktır. Bu sebeple buradaki “kullanma” ibaresini aynı bölümde tazminata ilişkin hükümlerde yer alan “kullanma” ibarelerinin anlamlarına bakarak tespit edilmelidir.

a. PatentKHK’nın 138. Maddesi Anlamında “Kullanma” Kavramı

PatentKHK’nın 138. maddesi patent hakkının ihlal edilmesi sebebiyle uğranılan zarara ilişkin talep edilecek tazminat talebinin şartlarını düzenlemektedir. Maddenin birinci ve ikinci fıkralarında, PatentKHK’nın 136. maddesinde öngörülen tecavüz fiilleri ayrı ayrı ele alınmış ve tazminat talep edilebilmesi farklı şartlara tâbi tutulmuştur.²⁰ PatentKHK’nın 138/I. maddesinde tecavüz fiilleri sınırlayıcı olarak (numerus clausus) sayılmıştır.²¹

*“Patent sahibinin izni olmaksızın, patentle korunan ürünü üreten, satan, dağıtan veya başka bir şekilde ticaret alanına çıkaran veya bu amaçlar için ithal eden veya ticari amaçla elde bulunduran veya patentli bir usulü **kullanan** kişi, hukuka aykırılığı gidermek ve sebep olduğu zararı tazmin etmekle yükümlü olur”.*

²⁰ Saraç, s. 266 vd.; Şehirali Çelik, Patent Hakkının Korunması, s. 169 vd.; Tekinalp, Fikri Mülkiyet Hukuku, s. 644; Uzunallı, s. 333 vd.

²¹ Kaya Köklü, Das türkische Patentrecht: Eine rechtsvergleichende Untersuchung aus der Sicht deutschen und europäischen Rechts, Düsseldorf 2006, s. 190; Tekinalp, Fikri Mülkiyet Hukuku, s. 644; karşı. Sabih Arkan, Marka Hukuku, Ankara 1998, cilt 2, s. 241; Saraç, s. 264; Şehirali Çelik, Patent Hakkının Korunması, s. 170 vd.; Şehirali Çelik, “Probleme des türkischen Patentrechts – im Hinblick auf die Notwendigkeit einer Harmonisierung mit dem EPÜ”, GRUR Int. 2003, S. 6, s. 508 vd.

PatentKHK'nın 138/II. maddesine göre ise:

“Patentle korunan buluşu herhangi bir şekilde kullanmakta olan kişi, patent sahibinin patentin varlığından ve tecavülden kendisini haberdar etmesi ve tecavüzü durdurmasını talep etmesi halinde veya kullanmanın kusurlu bir davranış teşkil etmesi halinde, sebep olduğu zararı tazmin etmekle yükümlüdür”.

Ancak PatentKHK'nın 138/I. maddesine göre tazminat talep edilebilecek tecavüz fiilleri açık bir şekilde sayılmasına rağmen; PatentKHK'nın 138/II. maddesindeki “patentle korunan buluşu herhangi bir şekilde kullanmak” ifadesi ile kastedilenin ne olduğu konusunda tam bir görüş birliği yoktur.

Kanun koyucunun PatentKHK'nın 138. maddesine ilişkin gerekçesi ise şu şekildedir:

“Maddenin birinci fıkrası 136. maddenin birinci fıkrasının (a) ila (e) bendlerinde belirtilen tecavüz hallerinin gerçekleşmesi durumunda, zarara sebep olan kişi veya kişilerin, zararı tazmin yükümlülüğünü belirtmektedir.

*Maddenin ikinci fıkrasında ise, 136. maddenin birinci fıkrasının (f) bendinde belirtilen tecavüz halinin gerçekleşmesi durumunda, zarara sebep olanın zararı tazmin yükümlülüğü, birbirinden farklı iki durum için düzenlenmiştir”.*²²

Her ne kadar PatentKHK gerekçesinde PatentKHK'nın 136/I. maddesinin (a) ila (e) bendlerindeki tecavüz fiilleri sebebiyle tazminata ilişkin sorumluluğu düzenlediği belirtilse de; bu görüş madde metni ile örtüşmemektedir. PatentKHK'nın 138. maddesinin birinci fıkrasında açık bir şekilde sadece PatentKHK'nın 136/I. maddesinin (a) ila (c) bendlerindeki bazı tecavüz fiilleri sayılmış ve bu fiillerin işlenmesi halinde birinci fıkraya göre tazminat talep edilebileceği öngörülmüştür. PatentKHK'nın 138/II. maddesinde kullanılan “herhangi bir şekilde” ifadesi ise madde gerekçesinde belirtildiği gibi sadece PatentKHK'nın 136/I-f. maddesindeki tecavüz halinin gerçekleşmesi durumunda PatentKHK'nın 138/II. maddesine göre tazminat talep edilebileceği şeklinde anlaşılmamaktadır. “Herhangi bir şekilde” ifadesi aşağıda belirtileceği üzere daha geniş bir anlama sahip olup, PatentKHK'nın 136/I-f maddesindeki tecavüz fiili ile sınırlı değildir.²³

²² <http://www.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0219.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.04.2015).

²³ Karşı görüş için bkz. Saraç, s. 265 vd.

Doktrinde savunulan bir görüşe göre “patentli buluşu herhangi bir şekilde kullanmakta olan kişi” ifadesi ile yukarıda belirtildiği şekliyle bir ürünün fiilen, örneğin ekonomik bir maksatla bir işyerinde kullanılması ya da bakımçı, tamirci gibi, izinsiz patentin konusu olan ürünleri, meslekleri gereği teknik olarak kullanılması kastedilmektedir.²⁴

Doktrinindeki diğer bir görüşe göre ise “patentli buluşu herhangi bir şekilde kullanmakta olan kişi” ifadesini yukarıdaki şekilde dar yorumlamakta ve şu sonuca ulaşmaktadır: PatentKHK’nın 138/I. maddesinde patentle korunan ürünün üretilmesi, satılması, dağıtılması, başka bir şekilde ticaret alanına çıkarılması, ithal edilmesi veya patentli ürünü bu amaçlar için elde bulundurulması ya da patentli usulün kullanılması; PatentKHK’nın 138/II. maddesinde ise patentli buluşun herhangi bir şekilde kullanılması (fiili olarak kullanım) sebebiyle tazminat talep edilebilir. PatentKHK’nın 138. maddesi ile patentten doğan hakka tecavüz sayılan fiilleri düzenleyen PatentKHK’nın 136. maddesinin içeriği karşılaştırıldığında, PatentKHK’nın 136. maddesinde “tecavüz” olarak nitelendirilen bazı fiilleri gerçekleştiren kişilerin, PatentKHK’nın 138. maddesine göre zararı tazminle yükümlü olmadıkları anlaşılmaktadır. Çünkü PatentKHK’nın 138. maddesinde sayılan tecavüz fiilleri PatentKHK’nın 136. maddesindeki her tecavüz fiilini kapsamamaktadır. PatentKHK’nın 138. maddesinde, fiili kullanım hali ve PatentKHK’nın 136/I. maddesinin a ile c bendlerindeki bazı tecavüz fiilleri tazminat talep edilebilecek tecavüz fiilleri arasında sayılmakla birlikte, c (buluş konusu olan usulü kullanmak hariç), d, e ve f bendlerindeki tecavüz fiilleri bu kapsamda sayılmamıştır. Bu sebeple bu fiilleri işleyenlere karşı tazminat talep edilemeyecektir.²⁵

“Patentli buluşu herhangi bir şekilde kullanmakta olan kişi” ifadesini dar olarak yorumlayan bu görüşler uygulamada sıklıkla karşılaşılan birçok patent ihlali sebebiyle tazminat davası açılmamasına sebep olacaktır. PatentKHK’nın 138. maddesini sadece muğlak ifadeler taşıyan lafzına göre değil, kanun amacı ve mehzaz İspanyol Kanunu’ndaki düzenlemeleri dikkate alarak yorumlamak yerinde olacaktır.

²⁴ Tekinalp, Fikri Mülkiyet Hukuku, s. 644; karş. Şehirli Çelik, Patent Hakkının Korunması, s. 166.

²⁵ Şehirli Çelik, Patent Hakkının Korunması, s. 166.

Patent hakkına tecavüz sebebiyle uğranılan zararın tazmini ni düzenleyen PatentKHK'nın 138. maddesi, mehz İspanyol Patent Kanunu'nun 64. maddesinden (Art. 64.I LP) aynen alıntıdır.²⁶ Mehz İspanyol Patent Kanunu'nun 64. maddesi ile PatentKHK'nın 138/II. maddesi karşılaştırıldığında maddenin Türkçe tercümesinde bir çeviri hatasının yapıldığı görülmektedir. İspanyol Patent Kanunu'nun 64/II. maddesine göre "patentle korunan buluşu **diğer herhangi bir** şekilde kullanmakta olan kişi"lere karşı²⁷ mütecavizin tecavüz hakkında bilgilendirilmesi veya kusurlu olması durumunda tazminat davası açılabilirliği öngörülmüştür. "Diğer şekillerde kullanmak"tan kasıt ise İspanyol Patent Kanunu'nun 64/I. maddesinde sayılmış olan tecavüz fiilleri (patentle korunan ürünü üretmek, ithal etmek veya patentli bir usulü kullanmak) dışındaki diğer fiillerdir.

Bu bakımdan PatentKHK'nın 138/I. maddesinde tecavüz fiillerinin sınırlı sayıda sayılması ve ikinci fıkrasında ise genel bir ifadenin ("herhangi bir şekilde") kullanılması, ikinci fıkraya göre açılacak tazminat davalarının birinci fıkrada sayılmayan tecavüz fiilleri sebebiyle açılabilirliği anlamına gelmektedir. "Herhangi bir şekilde" ifadesi sadece fiili kullanım olarak anlaşılırsa fiili kullanım ve PatentKHK'nın 136/I.

²⁶ Artículo 64 Ley N 11/1986, de 20 de marzo de 1986, de Patentes:

"1. Quien, sin consentimiento del titular de la patente, fabrique, importe objetos protegidos por ella o utilice el procedimiento patentado, estará obligado en todo caso a responder de los daños y perjuicios causados.

2. Todos aquellos que realicen cualquier otro acto de explotación del objeto protegido por la patente sólo estarán obligados a indemnizar los daños y perjuicios causados si hubieran sido advertidos por el titular de la patente acerca de la existencia de ésta, convenientemente identificada y, de su violación, con el requerimiento de que cesen en la misma, o en su actuación hubiera mediado culpa o negligencia."

İngilizce tercümesi:

Article 64 Law No. 11/1986 of March 20, on Patents:

"1. Any person who, without the consent of the owner of the patent, manufactures or imports objects protected by the patent or uses the patented process, shall be liable in any case for the damage and prejudice caused.

2. Persons who in any other way work the subject matter protected by the patent shall only be liable for compensation for the damage and prejudice caused if the owner of the patent has notified them of the existence of the patent in question and of their infringement and has required them to cease such infringement, or their action has been culpable or negligent.", <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/es/es069en.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.04.2015).

²⁷ Todos aquellos que realicen cualquier otro acto de explotación del objeto protegido por la patente" (Persons who in any other way work the subject matter protected by the patent), <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/es/es069en.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.04.2015).

maddesindeki tecavüz fiilleri dışındaki sebeplerle tazminat talep edilemeyeceği sonucuna ulaşılır ki; bu birçok patent ihlali halinde tazminat davası açılmamasına sebep olacaktır. Bu sebeple PatentKHK'nın 138/II. maddesindeki "patentle korunan buluşu herhangi bir şekilde kullanmak" ile ifade edilmek istenenin, PatentKHK'nın 138/I. maddesinde sayılan tecavüz fiillerinin yanı sıra PatentKHK'nın 136. maddesindeki diğer tecavüz fiillerini de kapsayacak şekilde anlaşılması gerekir. Dolayısıyla, PatentKHK'nın 138/II. maddesindeki "kullanmak" ibaresi, patentle korunan buluşu sadece fiili olarak kullanmakla sınırlı olmayan, daha geniş bir anlama sahiptir.²⁸

b. Tecavüzü Kanıtlayan Belgeler

Patent hakkının ihlali halinde tecavüzü kanıtlayan belgelerin verilmesini düzenleyen PatentKHK'nın 139. maddesi uyarınca:

*"Patent sahibi, patent konusu buluşun kendi izni olmaksızın **kullanılması** sonucunda uğramış olduğu zarar miktarının belirlenmesi için tazminat yükümlüsünden buluşun **kullanılması** ile ilgili belgeleri vermesini talep edebilir".*

Madde metni, patent hakkına tecavüz fiilleri bakımından bir sınırlama getirmemiştir; PatentKHK'nın 136. maddesinde ifade edilen tüm tecavüz fiilleri bakımından buluşun kullanılması ile ilgili belgelerin verilmesini düzenlemiştir. "Kullanma" ibaresine dar bir anlam yüklediği takdirde, patent haklarını sadece fiili olarak kullanarak ihlal eden kişilerden tecavüzü kanıtlayan belgelerin verilmesi talep edilebilecektir. Buluş konusu ürünü üretme sonucu taklit eden veya tecavüz yoluyla üretilen ürünleri satan kişilere karşı bu talepte bulunulamayacaktır. Bu durum, patent haklarına dar anlamda tecavüz halleri dışındaki durumlarda açılan tazminat davalarında zarar miktarının hesaplanmasını zora sokacaktır. Bu sebeple "patent konusu buluşun kendi izni olmaksızın kullanılması sonucunda uğranılan zarar" ifadesindeki "kullanma" ibaresi, sadece patent konusu buluşun fiili olarak kullanılmasını değil, aynı zamanda satmayı, dağıtmayı veya bir başka şekilde ticaret alanına çıkarmak şeklindeki ve PatentKHK'nın 136/I. maddesinde belirtilen şekillerdeki kullanımları da kapsamaktadır.

²⁸ Karş. Köklü, s. 190.

c. Yoksun Kalınan Kazanç

PatentKHK'nın 140. maddesi yoksun kalınan kazancı ve yoksun kalınan kazanca ilişkin değerlendirme usullerini düzenlemiştir. PatentKHK'nın 140/II. maddesindeki, "patent sahibinin patenti **kullanması**", "patent konusu buluşu **kullanmakla**" ve "buluşu bir lisans anlaşması ile hukuka uygun şekilde **kullanmış** olması" ifadelerinde yer alan "kullanma" ibaresi - PatentKHK'nın 139. maddesinde düzenlenen tecavüzü kanıtlayan belgelerin verilmesinin talep edilmesinde olduğu gibi - tüm tecavüz fiillerini kapsar şekilde kullanılmıştır. Zira yoksun kalınan kazanç, sadece patent konusu buluşun fiili olarak kullanılması sonucu oluşan tecavüz hallerinde değil, aynı zamanda özellikle satma, dağıtma veya bir başka şekilde ticaret alanına çıkarma hallerinde de talep edilebilir. "Kullanma"nın dar anlamda anlaşılması durumunda ise yoksun kalınan kazanç sadece fiili kullanma ile sınırlandırılmış olur. Bu ise buluş konusu ürününün üretimi, satımı veya dağıtımını gibi sebeplerle patent hakkının tecavüze uğraması hallerinde tazminat talep edilememesine sebebiyet verir. Böyle bir uygulama patent hakkının etkin bir şekilde korunamamasına ve patent hakkı sahibini mütecavizler karşısında zayıf duruma düşmesine sebep olur. Bu sebeple, PatentKHK'nın 140/II. maddesinde patent konusu buluşun kullanılması ile yoksun kalınan kazancın hesaplanmasında öngörülen "kullanma" ibaresi, PatentKHK'nın 136. maddesinde sayılan tüm tecavüz fiillerini kapsamalıdır.

d. Mehas İspanyol Patent Kanunu'ndaki "Kullanma" Kavramı

Mehaz İspanyol Patent Kanunu'nda da "kullanma" kavramının farklı anlamlar taşıdığı görülmektedir. Örneğin PatentKHK'nın 73/II. maddesinde öngörüldüğü gibi İspanyol Patent Kanunu'nun 50-a. maddesinde de, patent sahibine, üçüncü kişiler tarafından izinsiz olarak patent konusu ürünün üretilmesi, satılması, "kullanılması"ni önleme hakkı verilmiştir. Buradaki "kullanma" kavramı için İspanyol kanun koyucu, "*utilización*" (*using*) kavramını kullanmıştır. Bununla patent konusu buluşun mesleki bir araç veya ticari bir amaçla üretim vasıtası olarak kullanılması anlaşılmaktadır. İspanyol Patent Kanunu'nun PatentKHK'nın 138/II'ye mehas teşkil eden tazminatı düzenleyen 64/II maddesinde "kullanma" için "*utilización*" (*using*) kavramından

daha geniş manaya sahip olan “*explotación*” (*work*) kavramı kullanılmıştır. Buna göre “piyasaya sürülmüş ürünleri kullanmak” ifadesi, bu ürünlerin fiili olarak kullanılması dışında satılması, dağıtılması veya bir başka şekilde ticaret alanına çıkarılması şeklindeki tecavüz fiillerini kapsamaktadır. Bu sebeple “kullanma” kavramı yukarıda PatentKHK’nın 138/II. maddesinde bahsedildiği gibi daha geniş bir şekilde anlaşılmaktadır.²⁹

e. Alman Hukuku’ndaki “Kullanma” Kavramı

Alman hukukunda, doğrudan ve dolaylı patent ihlalleri (§ 9 ve § 10 Alman Patent Kanunu) öngörülmüştür. Bunlara ilişkin yaptırımlar Alman Patent Kanunu’nun § 139 vd. maddelerinde bir ayrıma tâbi tutulmadan düzenlenmiştir. Alman Patent Kanunu’nda PatentKHK’nın 138. maddesindeki şekliyle tazminatın belirlenmesinde tecavüz fiilleri bakımından bir ayırım yapılmamıştır ve PatentKHK’nın 144. maddesinde öngörüldüğü gibi tazminat istenmeyecek kişilere ilişkin bir hükme yer verilmemiştir. Bu sebeple Türk hukukunda yaşanan bu tartışmalara Alman hukukunda rastlamamaktayız. Alman hukukunda yaşanan tartışma, patent hakkının birden fazla kişi tarafından ihlal edilmesi durumunda tazminatın nasıl hesaplanacağına ilişkindir. Bu konuya **aşağıda ayrıntılı** olarak değinilecektir.³⁰

f. Ara Sonuç

Tazminata ilişkin hükümler içerisinde yer alan “kullanma” kavramından ve mehz İspanyol Patent Kanunu’nun 70. maddesindeki “kullanma” kavramından anlaşılmaktadır ki, PatentKHK’nın 144. maddesindeki “kullanma” kavramı geniş, diğer bir deyişle PatentKHK’nın 136. maddesindeki tüm tecavüz fiillerini kapsayan bir anlama sahiptir.

Bu sebeple patent sahibi, sebep olduğu zarardan dolayı, patent sahibine tazminat ödemiş olan kişi tarafından, piyasaya sürülmüş ürünleri kullanan kişilere, diğer bir ifadeyle söz konusu ürünleri fiili olarak kullananlara ve aynı zamanda satan, dağıtan veya PatentKHK’nın 136.

²⁹ Karş. Claudia Milbradt, *Fighting product piracy*, Frankfurt, 2009, s. 274, 277; Pedemonte Feu, s. 115, 143; Ferrándiz Gabriel, s. 730.

³⁰ Bkz. aşağıda IV.

maddesinde sayılan fiillerden herhangi birini işleyen kişilere karşı, PatentKHK'nın 10. Kısım 2. Bölümü'nde yer alan tazminat davalarını açamayacaktır. Bir başka ifadeyle buluş konusu ürünü patent sahibinin izni olmaksızın üreten üretici, ürettiği bu ürünleri toptancıya ve toptancı da perakendeciye satmışsa ve üretici açılan dava sonucu patent sahibine tazminat ödemişse patent sahibi toptancıya ve perakendeciye karşı tazminat davası açamayacaktır. Ancak patent sahibi, buluş konusu ürünü üretene değil de, bu ürünü satan perakendeciye karşı dava açmış ve tazminat elde etmişse, bu durumda patent sahibinin ayrıca toptancıya ve üreticiye karşı dava açma hakkı saklı kalacaktır. Zira kanun dava açma hakkını sadece piyasaya sürülmüş ürünleri kullananlarla sınırlamıştır.³¹

EndTasKHK'nın 56/I. maddesi, PatentKHK'nın 144. maddesine benzer şekilde tasarım hakkı sahibine sebep olduğu zarardan dolayı tazminat ödemiş olan kişinin piyasaya sürdüğü ürünleri kullanan kişilere karşı, KHK'nın ilgili bölümünde yer alan davaların açılmayacağı düzenlemiştir. Ancak PatentKHK'nın 144. maddesinden farklı olarak EndTasKHK'nın 56/II. maddesinde, piyasaya sürülen ürünleri kullanan kişilerin kötü niyetli olmaları halinde bu hükmün tatbik edilemeyeceği açıkça öngörülmüştür. PatentKHK'nın 144. maddesine de, EndTasKHK'nın 56/II. maddesindeki düzenlemeye paralel bir düzenleme getirilmesi ve böylece patent hakkına tecavüz edilerek elde edilen ürünleri kötü niyetli olarak kullanan kişilerin PatentKHK'nın 144. maddesine dayanarak tazminat ödemekten kaçınmalarının engellenmesi yerinde olacaktır.

III. Birden Fazla Mütecavizin Varlığı Halinde Tazminat SORUMLULUĞU

Patent hakkının ihlali durumunda patent sahibi PatentKHK'nın 138. vd. maddelerine göre uğramış olduğu maddi ve manevi zararın, yoksun kaldığı kazanç sebebiyle uğradığı zararın ve patent konusu buluşun itibarı zedelenmişse bu nedenle ortaya çıkan zararın tazminini isteyebilir.

Patent sahibi, PatentKHK'nın 137. vd. maddelerinde öngörülen talepleri, şartları gerçekleştiği takdirde mütecavizlerden her birine karşı ayrı ayrı ileri sürebilecektir. Mütecavizlerden birine karşı bu talep-

³¹ Karş. Saraç, s. 268.

lerden birinin ileri sürülmesi diğer mütecavizlere ileri sürülecek talepleri etkilemeyecektir. Bu sayede patent sahibinin rızası olmaksızın üretilen buluş konusu ürünün piyasadaki ticari amaçlı kullanımı, bir başka ifadeyle devam eden patent ihlalleri engellenmiş olacaktır. Ancak patentten doğan haklara birden fazla kişinin tecavüz etmesi halinde, kimlere karşı hangi miktarda tazminat talep edilebileceği hususu doktrinde tartışmalıdır.³²

Burada şu soruların cevaplandırılması gerekmektedir:

- 1.Mütecavizler ortaya çıkan zarardan müteselsilen mi yoksa münferit olarak mı sorumludur?
- 2.Mütecavizlerin müteselsil veya münferit sorumlu olmaları tazminat hesaplanmasını nasıl etkiler?

Bu soruların cevaplarını aramadan önce Borçlar Kanunu'ndaki müteselsil sorumluluktan kısaca bahsetmek faydalı olacaktır.

1. Müteselsil Sorumluluk Kavramı ve Müteselsil Sorumluluğu Doğuran Sebepler

Haksız fiilden doğan zarardan birden fazla kişinin sorumlu olması durumunda, bu kişilerin doğan zarardan kısmen mi sorumlu olacakları; yoksa bunlardan her birinin doğan zararın tamamından mı sorumlu tutulacakları, sorusunun cevabını Borçlar Kanunu'nun 61. maddesi vermektedir. Borçlar Kanunu'nun 61. maddesi ile Türk Hukukunda birden fazla kişinin sorumluluğundaki kısmi sorumluluk kuralına bir istisna getirilmiş ve birden fazla mütecavizin müteselsil sorumluluğu düzenlenmiştir.³³

Borçlar Kanunu'nun 61. maddesi uyarınca aynı zarara sebebiyet veren kişiler, ya "birlikte bir zarara sebebiyet verdikleri"³⁴ ya da "aynı zarardan çeşitli sebeplerden dolayı sorumlu oldukları"³⁵ için müteselsilen sorumludur.

³² Anette Gärtner/Martin Bosse, Die Herausgabe des Verletzergewinns in der Vertriebskette, Mitteilungen der deutschen Patentanwälte (Mitt.), 2008, S. 11, s. 492; Götz, s. 297; Holzapfel, s. 245; s. Saraç, s. 319; Uzunalli, s. 489.

³³ Ahmet Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 18. Bası, Ankara 2014, s. 450.

³⁴ Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 17. Bası, Ankara 2014, s. 812 vd.

³⁵ Kemal Oğuzman/Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 2, 12. Bası, İstanbul 2014, s. 294; Berner Kommentar - Brehm, 4. Bası, Bern 2013, Art. 50 OR, pn. 19; OR Handkommentar - Fischer, Orell Fuessli, 2. Bası, Zürich 2009, Art. 50, pn. 6; Handkommentar zum Schweizer Privatrecht - Mazan, Schulthess Verlag, 2. Bası, Zürich 2012, Art. 50, pn. 2.

a. Birlikte Zarara Sebebiyet Verme:

Birden çok kişinin “birlikte” sebep oldukları zarar, aynı hukuki sebebe dayanan zarardır. Önceki Borçlar Kanunu döneminde tam teselsül olarak adlandırılan bu durum birden çok kişinin ortak kusur veya ihmal sorumluluğuna, birden fazla kişinin bağımsız kusur sorumluluğuna, birden çok kişinin kusursuz sorumluluğuna ya da sözleşme sorumluluğuna dayanabilir.³⁶

Birden çok kişinin ortak kusur sorumluluğu, mütecevizlerin haksız fiili bilerek isteyerek ya da en azından birbirlerinin davranışlarından haberdar olarak işlemeleri halinde söz konusu olabilir.³⁷ Ortak kusur sorumluluğunun doğması için mütecevizlerin zarara birlikte sebep olmaları, ortak kusurlu olmaları ve tek bir zararın meydana gelmesi gereklidir. Ortak kusur, ortak kast veya ortak ihmal şeklinde doğabilir. Ortak kast şeklinde doğması durumunda zarar verenler, haksız fiile asıl fail, azmettiren veya yardımcı sıfatı ile katılmış olurlar. Bir işyerini soymak isteyen üç kişiden biri olan A'nın işyerinin anahtarlarını temin etmesi, B ve C'nin ise işyerindeki malları çalmaları ortak kast şeklindeki ortak kusura örnek olarak gösterilebilir.³⁸

Müteselsil sorumluluk ortak ihmal şeklinde de ortaya çıkabilir. Bu durumda, zarar verenler arasında kast birliği bulunmamakla birlikte, gerekli tedbirleri almadan, kusurlu davranışlarıyla zarara sebep olmaktadır. Ortak kusurdan söz edilebilmesi için, zarar verenlerin birbirlerinin davranışlarından haberdar olması veya gerekli dikkat ve özeni göstermeleri gereklidir.³⁹ Örneğin fabrikayı beklemekle görevli iki bekçiden her birinin diğerine güvenerek uyuması halinde gerçekleşen zarar ihmal ortaklığına dayanmaktadır.⁴⁰

Birlikte bir zarara sebebiyet verme, birden fazla kişinin bağımsız kusurlu davranışları ile aynı zarara sebep olmakla birlikte, aralarında bilinçli bir işbirliği veya birbirlerinin davranışlarından haberdar ol-

³⁶ Eren, s. 812 vd.

³⁷ Eren, s. 812; Kılıçoğlu, s. 451; Oğuzman/Öz, s. 293 vd.

³⁸ Eren, s. 812; Kılıçoğlu, s. 451; Patrick Rohn, *Zivilrechtliche Verantwortlichkeit der Internet Provider nach schweizerischem Recht*, Zürich-Basel-Genf 2004, s. 100 vd.

³⁹ Eren, s. 813 vd.; Kılıçoğlu, s. 451; Oftinger, Karl/Stark, Emil W., *Schweizerisches Haftpflichtrecht II/1*, Schulthess Verlag, 4. Bası, Zürich 1989, § 16 pn. 325; Oğuzman/Öz, s. 294.

⁴⁰ Berner Kommentar – Brehm, Art. 50 OR, pn. 12; Eren, s. 814.

mamaları durumunda da gerçekleşebilir.⁴¹ Verilen zarar aynı olmalı ve mütevacizlerin fiilleri zararlar uygun nedensellik bağı içinde bulunmalıdır.⁴² Örneğin, iki gayrimenkul sahibi birbirlerinden bağımsız olarak yapmış oldukları inşaat çalışması sebebiyle, komşu oldukları araziye verdikleri zarardan müteselsilen sorumlu olabilirler.⁴³ İki ayrı fabrikadan çıkan atık suların birleşerek bir göle aktıktan sonra göldeki balıkların ölümüne sebep olmaları durumunda da, fabrikaların sahipleri kusurları birbirinden bağımsız olmasına rağmen aynı zarara sebep olduklarından müteselsilen sorumludurlar.⁴⁴

Birden çok kişinin kusursuz sorumluluğuna dayanan hallerde müteselsil sorumluluk söz konusu olabilir. Örneğin iki motorlu aracın çarpışması sonucunda meydana gelen zarar böyledir. Sözleşmenin ihlalinden veya sigorta sözleşmesinden doğan tazminat yükümlülüğü de, aynı sebepten kaynaklanan müteselsil sorumluluğa örnek olarak gösterilebilir.⁴⁵

b. Aynı Zarardan Çeşitli Sebeplerden Dolayı Sorumlu Olma

Aynı zarardan çeşitli sebeplerden dolayı sorumlu olma ile ifade edilmek istenen, birden çok kişinin "aynı zarardan" değişik hukuksal nedenlerden sorumlu olmaları halidir. Bu durumda da müteselsil sorumluluk söz konusu olabilmektedir. Önceki Borçlar Kanunu döneminde eksik teselsül olarak adlandırılan bu durumda, failerin birbirinin davranışından haberdar olması veya davranışlardan birinin diğerine bağımlı olması şart değildir. Ancak burada birden çok kişi aynı zarardan birlikte sorumlu olmalıdır.⁴⁶ Aynı zararı doğuran çeşitli sebeplerden biri haksız fiilden, diğeri olağan sebep sorumluluğundan, bir diğeri tehlike sorumluluğundan veya sözleşme sorumluluğundan kaynaklanabilir.⁴⁷ Örneğin (İ) işletmesine ait motorlu bir aracı kulla-

⁴¹ Berner Kommentar – Brehm, Art. 50 OR, pn. 4; Eren, s. 815; Oğuzman/Öz, s. 294.

⁴² Berner Kommentar – Brehm, Art. 50 OR, pn. 19; Oğuzman/Öz, s. 295.

⁴³ BGE 127 III 257 E. 5a; BGE 80 II 247 E. 5 – Gini/Durlemann-Praxis; karş. http://daniel-erni.ch/papers/wha_solidaritaet_im_or_at.pdf, (Erişim Tarihi: 10.04.2015).

⁴⁴ Eren, s. 816.

⁴⁵ Eren, s. 816.

⁴⁶ Oğuzman/Öz, s. 294; Berner Kommentar – Brehm, Art. 50 OR, pn. 19; OR Handkommentar – Fischer, Art. 50, pn. 6; Handkommentar zum Schweizer Privatrecht – Mazan, Art. 50, pn. 2.

⁴⁷ Eren, s. 817; Hasan Tahsin Gökcan, Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Huku-

nan şoför (Ş) tarafından yolculardan birine zarar verilmişse, aracın işleteni (İ) Karayolları Trafik Kanunu'nun 85. maddesi gereğince tehlike sorumluluğuna göre, şoför (Ş) BK'nın 49. maddesine uyarınca kusur sorumluluğuna ve sigortacı (S) ise, sözleşmeye göre gerçekleşen zararı tazminle mükelleftir.⁴⁸

B. Müteselsil Sorumluluğun Hüküm ve Sonuçları

Kanun koyucu, 6098 sayılı Borçlar Kanunu ile tam ve eksik teselsül ayrımını kaldırdığı için önceki kanunun yürürlüğü zamanında her iki müteselsil sorumluluğa bağlanan sonuçlar ve bunlara göre yapılan ayırım geçerliliğini yitirmiştir. Yeni kanun ile tam ve eksik teselsül şeklindeki sorumluluk halleri aynı hukuki sonuçlara bağlanmıştır.⁴⁹ Buna göre müteselsil sorumlulardan her biri, hükmedilen zararın tamamından sorumludur. Müteselsil sorumlulardan biri, hükmedilen tazminatın tamamını veya bir kısmını ödemişse, bu oranda diğerleri de sorumluluktan kurtulur.⁵⁰ Taleplerin yarışması ilkesi olarak ifade edilen bu prensibe göre zarar bir defa tazmin edilir. Ancak, mağdurun zararı tazmin edilinceye kadar, zarar verenlerin tamamı bundan sorumludur. Bu ilke ile sorumluluk hukukunda zarar görenin zenginleşmesi değil, zararın giderilmesi amaçlanmıştır.⁵¹

BK'nın 61/II. maddesine göre, tazminatın kendi payına düşeninden fazlasını ödeyen müteselsil sorumlu, bu fazla ödeme için, diğer müteselsil sorumlulara karşı rücu hakkına sahiptir. Tazminatın aynı zarardan sorumlu müteselsil borçlular arasında paylaştırılmasında BK'nın 61/I. maddesi uyarınca, bütün durum ve koşullar, özellikle onlardan her birine yüklenebilecek kusurun ağırlığı ve yarattıkları tehlikenin yoğunluğu göz önünde tutulur.

2. Patent Hakkının İhlalinde Müteselsil veya Münferit Sorumluluk

Patent hakkının birden fazla kişi tarafından ihlalinde, patent sahibinin talep edebileceği tazminat miktarı, zararını kimlerden ve hangi

ku, 3. Bası, Ankara 2010, s. 63.

⁴⁸ Eren, s. 817.

⁴⁹ Kılıçoğlu, s. 456.

⁵⁰ Eren, s. 818; Oğuzman/Öz, s. 296.

⁵¹ Eren, s. 810.

oranda talep edebileceği, bu kişiler arasındaki hukuki ilişkiye göre belirlenir.

Patentten doğan haklara tecavüz, mütecavizlerin haksız fiile asıl fail, azmettiren veya yardımcı sıfatıyla katılımı ile gerçekleşebilir.⁵² Örneğin, bir kişi patent konusu ürünün taklidi için projeleri hazırlasa, biri üretimi ve bir diğeri de bu ürünlerin dağıtımını yapsa birden fazla kişi ortak kusurlu davranışları sebebiyle birlikte bir zarara sebebiyet verdikleri için Borçlar Kanunu'nun 61. maddesi uyarınca müteselsil olarak ve her biri zararın tamamından sorumlu olur.⁵³

Patent hakkının birden fazla kişi tarafından tecavüzü sebebiyle uğranılan zararın hesaplanması özellikle patentten doğan haklara tecavüz suretiyle üretilen ürünlerin dağıtım zincirindeki üretici tarafından toptancıya, toptancı tarafından da perakendeciye ve perakendeci tarafından da nihai tüketiciye satılması durumunda ortaya çıkmaktadır. Üretici, toptancı ve perakendeci birlikte bir zarara sebebiyet verme kastı ile hareket etmişlerse, bu kişiler arasında müteselsil sorumluluğun varlığı tartışmasızdır. Ancak uygulamada patent hakkına tecavüz üretici, toptancı ve perakendeci arasında birlikte bir zarara sebebiyet verme şeklinden ziyade, her birinin birbirinden bağımsız kusurlu davranışları ile gerçekleşmektedir.

Bunu bir örnekle şu şekilde somutlaştırabiliriz: Ü, P'ye ait buluş konusu üründen P'nin izni olmaksızın üretilen ürünlerin 80 adedini toptancı T1'e ve 20 adedini toptancı T2'ye; T1, 50 adedini perakendeci C1'e ve 30 adedini perakendeci C2'ye; T2 ise perakendeci D'ye P'den satın aldığı 20 adet ürünü satmıştır. C1, C2 ve D de ellerindeki bu ürünleri nihai kullanıcıya satmıştır. Bu durumda yukarıda bahsedilen "aynı zarardan çeşitli sebeplerden dolayı sorumlu olmaları" hali söz konusu değildir. Çünkü mütecavizler zarardan, çeşitli hukuki sebeplerle değil, hepsi haksız fiilleri sebebiyle bir başka ifadeyle aynı hukuki sebepten sorumludurlar. Aynı şekilde mütecavizler ortak kast ve ihmal şeklinde de birlikte bir zarara sebep olmamaktadırlar. Burada mütecavizler, bağımsız kusurlu davranışları ile patent hakkını ihlal et-

⁵² Saraç, s. 166 vd.

⁵³ Florent Thouvenin/Gregor Bühler/Michael G. Noth – Staub, Markenschutzgesetz, Bern 2009, Art. 55 MSchG pn. 78; Götz, s. 297; Schutz/Beutler/Künzi, Art. 35 DesG, pn. 105; Thouvenin/Bühler/Noth – Staub, Art. 55 MSchG, pn. 78.

mektedirler. Yukarıda da bahsedildiği üzere mütecavizlerin bağımsız kusurlu davranışlarından müteselsilen sorumlu olmaları için verilen zarar aynı olmalı ve mütecavizlerin fiilleri zararlar uygun nedensellik bağı içinde bulunmalıdır.⁵⁴ Ancak mütecavizlerin patent hakkını ihlal ile “aynı zarara” sebep olup olmadıkları hakkında bir açıklık söz konusu değildir.⁵⁵ Bunun tespiti, talep edilecek tazminata ve yoksun kalınan tazminatın hesaplamasında tercih edilecek metoda göre değişiklik gösterecektir.

Bu bağlamda, aşağıda birden fazla kişinin patent hakkını ihlalinde tazminatın hesaplaması ve her bir hesaplama yönteminde müteselsil sorumluluğun şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediği hususları incelenecektir.

IV. BİR DEN ÇOK KİŞİNİN PATENT HAKKINI İHLALİNDE TAZMİNAT HESABI

A. Fiili Kayıp, Manevi Tazminat ve Buluşun İtibarı

PatentKHK'nın 138. maddesinde düzenlenen “fiili kayıp” ile malvarlığındaki aktifin azalması ve pasifin artması sonucu ortaya çıkan zarar anlaşılır. Klasik kayıplar ve her türlü giderler yanında, müşterilerin şaşırılmasından ve tereddüde düşürülmesinden, bir başka deyişle “pazarın karıştırılmasından” doğan zararlar da fiili kayıp içerisinde sayılabilir. Patent hakkının ihlali sebebiyle söz konusu ürünün veya hizmetin piyasasında pazar payı kaybı ve bunun telafisi için yapılan promosyon, imaj yenileme gibi masraflar; hak ihlalleri sebebi ile gidilen hukuki yollar sebebiyle yapılan masraflar, fiili kayba örnek olarak verilebilir.⁵⁶

PatentKHK'nın 137/I-b. maddesine göre patent sahibi, mütecavizin kusurunun varlığı halinde manevi tazminat talep edebilir. Manevi zarar, patent konusu buluşun üretici tarafından kötü şekilde üretimi veya uygun olmayan bir tarzda piyasaya sürülmesi ve toptancı ve perakendeci tarafından satışı sonucunda, patent konusu buluşun itibarı

⁵⁴ Berner Kommentar – Brehm, Art. 50 OR, pn. 19; Oğuzman/Öz, s. 295.

⁵⁵ Berner Kommentar – Brehm, Art. 50 OR, pn. 4; Eren, s. 815; Oğuzman/Öz, s. 294.

⁵⁶ Arslan Kaya, Marka Hukuku, İstanbul 2006, s. 291; Saraç, s. 298 vd.; Tekinalp, Fikri Mülkiyet Hukuku, s. 501; Uzunallı, s. 344.

zedelenmesi ve patent sahibinin ticari-kişisel varlığında olumsuz sonuçların meydana gelmesi şeklinde ortaya çıkabilir.⁵⁷

Patent sahibi buluşun itibar kaybından kaynaklanan zararın tazminini de talep edebilir. PatentKHK'nın 142. maddesine göre, patentten doğan haklara tecavüz eden tarafından, patent konusu ürünün kötü şekilde üretimi veya uygun olmayan bir tarzda piyasaya sürülmesi sonucunda, patent konusu buluşta itibar kaybı sebebiyle zarar doğarsa, patent sahibi bunun için ayrıca tazminat isteyebilir.⁵⁸ Buluşun itibarının zarara uğramasında, manevi tazminattan farklı olarak patent sahibinde oluşan manevi zararların giderilmesi değil, bizatihi patentin korunması amaçlanmıştır.⁵⁹

Gerek fiili kayıp sebebiyle, gerekse buluşun itibar kaybı sebebiyle yaşanan zarar ile manevi zarar, mütecavizlerin (üretici, toptancı ve perakendeci) hepsinin eylemleri sonucu ortaya çıkmıştır. Üretici, toptancı ve perakendeci patent sahibinin patentten doğan haklarına her ne kadar birlikte bir zarar verme kasıtları yoksa da bu kişiler bağımsız kusurlu davranışları ile aynı zarara, bir başka deyişle fiili kayba, buluşun itibarının zedelenmesine ve manevi zarara sebep olmuşlardır. Bu sebeple, mütecavizler ortaya çıkan bu zararlardan dolayı patent sahibine karşı BK'nın 61. maddesi gereğince müteselsilen sorumludurlar.⁶⁰ Ancak gidilen hukuki yollar sebebiyle yapılan masraflar bakımından her bir mütecaviz kendisine karşı açılan dava sebebi ile ortaya çıkan zarardan münferiden sorumlu olacaktır.

C. Yoksun Kalınan Kazanç

PatentKHK'nın 140. maddesine göre, patent sahibinin uğradığı zarar, sadece fiili kaybın değeri ile sınırlı değildir. Patent hakkının ihlali ile uğranılan zarar, fiili kaybın yanında patent hakkına tecavüz dolayısıyla yoksun kalınan kazancı da kapsar. Yoksun kalınan kazanç, malvarlığının aktifindeki azalma veya pasifindeki artma değil; patent

⁵⁷ Saraç, s. 299; Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, s. 648; karşı. Suluk/Orhan, s. 545.

⁵⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Ünal Tekinalp, "İtibar Tazminatı ve Bazı Sorunları", Prof. Selahattin Sulhi Tekinay'ın Hatırasına Armağan, İstanbul 1999, s. 589; Saraç, s. 298.

⁵⁹ Suluk/Orhan, s. 546; Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, s. 649.

⁶⁰ K.Tahir Gürsoy, "Birden Fazla Kimselerin Aynı Zarardan Dolayı Sorumluluğu", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ankara 1973, Cilt 30, Sayı 1-4, s. 62.

hakkının ihlali sonucu malvarlığında meydana gelecek artışa engel olunmasıdır.⁶¹

Yoksun kalınan kazançla ilişkin hesaplama yöntemleri PatentKHK'nın 140/I. maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Buna göre, yoksun kalınan kazanç, zarar gören patent sahibinin seçimine bağlı olarak mütecavizin elde ettiği gelire, patent sahibinin patenti kullanması ile elde edebileceği muhtemel gelire veya lisans kıyasına göre hesap edilir.

Patent hakkı tecavüze uğramış kimse, sınırlı olarak sayılan bu hesaplama yöntemlerinden hangisini seçtiğini, yoksun kalınan kazanç talebinde belirtmesi gerekir. Aksi takdirde mahkeme bu konuda re'sen harekete geçerek bu usullerden birini veya başka bir hesaplama yöntemini seçemez.⁶² Eğer dava dilekçesine bu seçim yapılmamışsa mahkeme davacıdan, bunlardan birinin seçmesini ister.

1. Mütecavizin Elde Ettiği Gelir

Zarar gören patent sahibi, patent hakkına tecavüz edenin, patenti kullanmak yoluyla elde ettiği kazancı göz önünde tutarak, uğradığı zararın tazminini talep edebilir. Tazminatın hesaplanmasında esas olan mütecavizin patenti kullanmakla elde ettiği kazanç, elde ettiği net gelirdir.⁶³

Patentten doğan hakkın birden fazla kişi tarafından ihlali ve patent sahibinin mütecavizlerin elde ettiği gelire göre tazminatın hesaplanmasını talep etmesi halinde üretici, toptancı ve perakendeci müteselsilen mi yoksa münferiden mi sorumlu olacakları sorusu sorulabilir.

Patent sahibinin yoksun kalınan zararın hesaplanmasını, patentten doğan hakka tecavüz edenin, patent konusu buluşu kullanmakla elde ettiği kazançla göre talep etmesi halinde, mütecavizlerin bağımsız kusur sorumluluğuna dayanan müteselsil sorumluluğun söz konusu olup olmadığı araştırılmalıdır.⁶⁴ Alman Federal Mahkemesi vermiş ol-

⁶¹ Kaya, s. 292; Saraç, s. 272; Uzunallı, s. 358.

⁶² Kaya, s. 293; Saraç, s. 274; Uzunallı, s. 371, 383.

⁶³ Saraç, s. 288.

⁶⁴ Robert Mirko Stutz/ Stephan Beutler/Muriel Künzi, Bern 2006, Art. 35 DesG, pn. 163; Thouvenin/Bühler/Noth - Staub, Art. 55 MSchG, pn. 78; karş. BGE 97 II 169, 179 - Indomethacin.

duğu “Tripp-Trapp-Stuhl” kararında,⁶⁵ patent sahibinin üreticinin, toptancının ve perakendecinin elde ettiği geliri talep etmesi durumunda, bu kişilerin vermiş oldukları zararlar aynı türden olsa da, tek bir zarara sebep olmadıklarına hükmetmiştir. Üretici olan mütecaviz, buluş konusu ürünü patent sahibinin izni olmadan üretip satmakla, mütecaviz toptancı ve perakendeci ise patent hakkı ihlal edilerek üretilen ürünleri birbirinden bağımsız bir şekilde satmak yolu ile diğer mütecavizlerden bağımsız olarak elde ettikleri gelire patent sahibine zarar vermişlerdir.⁶⁶ Bir başka ifadeyle, mütecavizlerden her birinin patent sahibinin rızası olmaksızın üretilen buluş konusu ürünleri ticaret alanına çıkarma eylemleri aynı olsa da, bu eylemler sonucu ortaya çıkan zarar birbirinden farklıdır. Bu sebeple, elde edilen gelire göre tazminat talebinde, tazminata ilişkin şartların gerçekleşmesi durumunda, mütecavizler müteselsilen değil münferiden sorumlu olacaklardır.⁶⁷

Türk Hukuku Bakımından da müteselsil sorumluluğun varlığı için – yukarıda da belirtildiği üzere – birden fazla kişinin aynı zarara sebep olmaları gereklidir. Mütecavizin elde ettiği gelire göre tazminat talebinde mütecavizlerin her biri birbirinden bağımsız olarak gelir elde ettikleri için aynı zarara sebep olmamaktadırlar. Bu sebeple Alman hukukunda kabul edildiği şekliyle her bir mütecaviz patent hakkının ihlali sebebiyle ortaya çıkan zarardan müteselsilen değil, münferiden sorumlu olmalıdırlar. Bu sebeple, hakları ihlal edilen patent sahibi, yoksun kalınan kazanç taleplerini her bir mütecavizden, elde ettikleri gelire göre talep edebilecektir.⁶⁸

Ancak PatentKHK'nın 144. maddesine göre patent sahibi, üreticiden tazminat elde ettikten sonra, üretici tarafından piyasaya sürülmüş ürünleri kullanan kişilere karşı tazminat talep edemeyecektir. Bu durumda patent sahibi, patent hakkı ihlali sebebi ile üreticiden tazmi-

⁶⁵ BGH, GRUR 2009, s. 856 – Tripp-Trapp-Stuhl.

⁶⁶ Götz, s. 297.

⁶⁷ Henning Harte-Bavendamm/Frauke Henning-Bodewig – Goldmann, München 2013, § 9 UWG, pn. 193; Holzapfel, s. 245; von Reinhard Ingerl/Christian Rohnke, München 2010, vor. §§ 14-19d MarkenG pn. 277; karş. Peter Jung/Philippe Spitz, Bundesgesetz gegen den Unlauterer Wettbewerb (UWG), Bern 2010, Art. 9 UWG, pn. 214; Paul Lange, Marken- und Kennzeichenrecht, München 2012, § 9 pn. 5579; Bühler/Noth/Thouvenin – Staub, Art. 55 MSchG, pn. 78; BGH, GRUR, 2009, s. 856 – Tripp-Trapp-Stuhl.

⁶⁸ Karş. Harte-Bavendamm/Henning-Bodewig – Goldmann, §9 UWG pn. 197; Holzapfel, s. 245.

nat elde etmişse, üretici tarafından piyasaya sürülmüş ürünleri kullanan toptancı ve perakendeciye karşı tazminat davası açmayacaktır. PatentKHK'nın 144. maddesi sadece, tazminat ödemiş olan kişi tarafından, piyasaya sürülmüş ürünleri kullanan kişilere karşı tazminat talep edilemeyeceğini öngördüğü için, patent sahibi ilk olarak perakendeciye karşı dava açmış ve ondan tazminat elde etmişse, toptancı ve üreticiye karşı da elde ettiği gelirlere göre tazminat talebinde bulunabilecektir. Başka bir ihtimalde de patent sahibi ilk toptancıdan tazminat elde etmişse, toptancının piyasaya sürdüğü ürünleri kullanan perakendecilerden tazminat talep edemese de, üreticiden tazminat talep edebilecektir.

PatentKHK'nın 144. maddesine göre, patent sahibine tazminat ödemiş olan kişi tarafından, piyasaya sürülmüş ürünleri kullanan kişilere karşı tazminat davaları açılmaması sonucu de lege ferenda bakımından yerinde bir düzenleme değildir. Patent sahibinin mütecevizlerin elde ettikleri gelire göre tazminatın hesaplanmasını tercih etmesi durumunda, PatentKHK'nın 144. maddesi mütecevizlerin haksız fiilleri sonucu elde ettikleri gelirin talep edilememesine ve patent haklarının korunması yönünden caydırıcı bir müeyyidenin devre dışı kalmasına sebep olmaktadır. Ayrıca kanunun patent sahibine yoksun kalınan kazancın hesaplanması yöntemlerinden birini seçme imkânı sunmuştur. Patent sahibi de bu yöntemlerden mütecevizlerin elde ettikleri gelire göre tazminatın hesaplanmasını tercih etmesi durumunda her bir mütecevizin elde etmiş olduğu geliri talep etmekle tazminat sebebi ile zenginleşmiş olmamaktadır. Çünkü patent sahibi her bir mütecevizden haksız fiilleri sebebi ile elde etmiş oldukları birbirlerinden bağımsız olan gelirlerini talep etmektedir. Bu sebeple PatentKHK'nın 144. maddesindeki bu düzenleme kaldırılarak, tazminata ilişkin taleplerin genel prensiplere göre belirlenmesi yerinde olacaktır.

2. Muhtemel Gelir

Zarar gören patent sahibi, patent hakkına tecavüz edenin rekabeti olmasaydı, patent sahibinin patenti kullanması ile elde edebileceği muhtemel geliri göz önünde tutarak yoksun kalmış olduğu zararın tazminini talep edebilir. "Muhtemel gelire göre" mütecevizlerin sorumlulukları ve dolayısıyla tazminat miktarının hesaplanması, "müte-

cavizin elde ettiği gelire göre” tazminatın hesaplanmasından farklılık arz etmektedir.

Patentten doğan hakların birden fazla kişi tarafından tecavüze uğraması ve tazminatın muhtemel gelire göre hesaplanmasının tercih edilmesi halinde, patent sahibi, mütecavizlerin rekabeti olmasaydı, patenti kullanması ile elde edebileceği muhtemel geliri talep etmektedir.⁶⁹ Bu durumda mütecavizlerden üretici malın üretimi ve piyasaya sürülmesi, toptancı ve perakendeci ürünlerin piyasaya sürülmesi veya ticari maksatla elde bulundurulması gibi bağımsız kusurlu davranışları ile ancak aynı zarara, bir başka ifadeyle patent sahibinin elde etmesi muhtemel gelirini elde edememesine sebep olmuşlardır. “Muhtemel gelire göre” tazminat miktarının hesaplanmasının talep edilmesi halinde üretici, toptancı ve perakendeci bağımsız kusurlu davranışları ile aynı zarara sebep oldukları için müteselsilen sorumludurlar.⁷⁰

Patent sahibinin “muhtemel gelire göre” tazminat miktarının hesaplanmasını talep etmesi halinde, mütecavizler müteselsilen sorumlu oldukları için patent sahibi müteselsil sorumlulardan her birinden tazminatın tamamını talep edebilir. Ancak patent sahibi üreticiden tazminatın tamamını elde etmişse, onun piyasaya sürdüğü ürünleri kullanan toptancı ve perakendecinin müteselsil sorumluluk sebebiyle tazminat ödeme yükümlülükleri dış ilişkide ortadan kalkmaktadır. Patent sahibi artık toptancı ve perakendeciden tazminat talep edemeyecektir. Ancak üretici tazminatın tamamını ödemişse ve BK’nın 62. maddesine göre diğer müteselsil sorumlulara rücu etmek istediğinde, diğer müteselsil sorumlular PatentKHK’nın 144. maddesine dayanarak sorumlu olmadıklarını ileri süremeyeceklerdir. Zira burada artık PatentKHK m. 144 anlamından bir tazminat değil, BK’nın 62. maddesine göre rücu söz konusudur. Patent sahibi tazminatın bir kısmını üreticiden elde edebilmişse, toptancı ve perakendeci dış ilişkide sadece bu tahsil edilen oranda sorumluluktan kurtulurlar. Patent sahibi, tazminatın üreticiden elde edemediği kısmını toptancıdan ve perakendeciden talep edebilir.⁷¹

⁶⁹ Saraç, s. 277.

⁷⁰ Holzapfel, s. 246.

⁷¹ Holzapfel, s. 245.

3. Lisans Kıyası

Zarar gören patent sahibi, patent hakkına tecavüz edenin, bir lisans anlaşması ile patenti hukuka uygun şekilde kullanmış olması halinde ödemesi gereken lisans bedelini göz önünde tutarak yoksun kalmış olduğu zararın tazminini talep edebilir. Bu bakımdan uygun lisans bedeli, istekli bir lisans veren ile lisans alanın, tecavüz başlamadan önceki bir dönemde, karşılıklı görüşmeler sonucunda üzerinde anlaşabilecekleri varsayılan ücreti ifade etmektedir.⁷²

Zararın lisans kıyasına göre talep edilmesi ve zarar verenlerin birden fazla olması durumunda, bu kişilerin zarardan hangi şekilde sorumlu olacakları ise tartışmalıdır. Örneğin, Ü, P'ye ait buluş konusu üründen P'nin izni olmaksızın üretilen ürünleri toptancı T1 ve T2'ye; T1 perakendeci C1 ve C2'ye; T2 ise perakendeci D'ye satmıştır. Patent sahibi tazminatın hesaplanması için lisans kıyası yöntemini tercih etmişse, mütecevizler tek bir lisans bedelinden dolayı müteselsilen mi sorumludurlar yoksa patent sahibi her birinden ayrı ayrı lisans bedeli talep edebilecek midir?

Bir görüşe göre, üretici, toptancı ve perakendeci patent hakkının tecavüze uğratılmasında ne birbirlerinin davranışlarından haberdar oldukları, ne de ortak ihmalleri bulunduğu için ortak kusurlu değildirler. Ayrıca mütecevizler çeşitli sebeplerle de olsa aynı zararın meydana gelmesine sebep olmamaktadırlar. Zira patent sahibi, mütecevizlerin buluşu bir lisans anlaşması ile hukuka uygun şekilde kullanmış olması halinde hepsinden farklı oranlarda bir lisans bedeli ödemesini talep edebilecektir. Mütecevizlerin patent sahibine verdikleri zarar, birbirinden farklı olduğu ve ortak kusurları bulunmadığı için mütecevizler arasında müteselsil sorumluluk yoktur. Böylece PatentKHK'nın 140/II-c. maddesine göre patentten doğan hakka tecavüz eden her bir müteceviz, patent sahibine buluşu bir lisans anlaşması ile hukuka uygun şekilde kullanmış olması halinde ödemesi gereken lisans bedelinden ayrı bir şekilde sorumlu olacaktır.⁷³

Ancak bu görüş haklı olarak eleştirilmiştir. Buna göre, patent hakkının lisans anlaşması ile hukuka uygun şekilde kullanılması durumunda patent sahibi sadece ürünleri üretilen piyasaya süren üretici

⁷² Saraç, s. 289.

⁷³ Götz, s. 297 vd.; Harte-Bavendamm/Henning-Bodewig - Goldmann, § 9 UWG pn. 196; Uzunallı, s. 492.

ile lisans sözleşmesi yapacak ve piyasaya sürülen ürünleri kullanan toptancı ve perakendeciden ayrıca lisans ücreti talep edemeyecektir. Bu sebeple, üretici ödemiş olduğu lisans bedelini satış fiyatına yansıtarak o ürünleri toptancıya ve o da üreticinin satış fiyatına yansıttığı lisans bedelini kendi satış fiyatına yansıtarak perakendecilere satacaktır. Böylece, tek bir ürün için birçok defa lisans talep edilmeyip, sadece üretici ile yapılması gereken lisans sözleşmesi gereği talep edilebilecek olası lisans bedeli yoksun kalınan tazminatın hesaplanmasında dikkate alındığı için ortada sadece tek bir zarar mevcut olacaktır. Satış zinciri içindeki üretici ve her bir toptancı veya perakendeciden münferiden lisans bedeli talep edilebilmesi halinde, tek bir lisans bedeli ödenmesini gerektiren tek bir ürün üzerinden patent sahibi, haksız bir şekilde birçok defa tazminat talep etmiş olacaktır. Bu sebeple, buluş konusu ürünü patent sahibinin rızası olmadan üreten üretici, üretmiş olduğu ürünleri toptancı ve perakendeciye sattığında her bir müteceviz aynı zarardan çeşitli sebeplerden dolayı müteselsilen sorumlu olacaktır.⁷⁴

Örneğin Ü (patent hakkını ihlal eden), P (patent hakkı sahibi) ile bir lisans sözleşmesi yapmış olsaydı, her bir ürün için patent sahibine ödeyeceği 10 TL lisans bedelini toptancı T1 ve T2'ye; T1 ve T2 de aynı şekilde 10 TL'lik lisans ücretini perakendeci C1, C2 ve D'ye ve onlarda her bir ürün için ödedikleri 10 TL'yi tüketiciye yansıtacaktı. Ü, lisans sözleşmesine göre 100 ürün üretip T1 ve T2'ye satsaydı, P'ye ödeyeceği 1000 TL'lik lisans bedelini T1 ve T2'ye; T1, 80 adet ürünü C1 ve C2'ye satmışsa 800 TL'lik ve T2 de 20 adet ürünü D'ye satmışsa 200 TL'lik bir lisans bedeli perakendecilere; perakendeci C1, 50 adet ürün için 500 TL, C2 30 adet ürün için 300 TL ve D de 20 adet ürün için 200 TL'lik, toplam 1000 TL'lik lisans bedelini tüketiciye yansıtacaktı. Böylece, Ü'nün P'ye en başta ödemesi gerekli 1000 TL'lik lisans bedeli üreticiden tüketiciye kadar yansıtılmaktadır. Bu durumda ortada tek bir ürün için sadece 10 TL'lik ve 100 ürün için toplam 1000 TL'lik bir lisans bedeli söz konusudur. Dolayısıyla patent sahibinin uğradığı tek bir zarar söz konusudur. Bu sebeple Ü, T1, T2, C1, C2 ve D patent sahibi P'ye karşı uğramış olduğu zarardan (1000 TL) dolayı müteselsilen sorumludurlar.

⁷⁴ Karş. Holzapfel, s. 247; Artur-Axel Wandtke/Winfried Bullinger - von Wolf, Praxiskommentar zum Urheberrecht: UrhR, München 2014, § 97 UrhG pn. 21; OLG Düsseldorf Mitt. 1998, s. 358, 362 vd. - Durastep; BGH, GRUR, 2009, s. 856 - Tripp-Trapp-Stuhl.

IV.Sonuç

Patent hakkının birden fazla kişi tarafından, özellikle de üretimden satışa kadar dağıtım zincirinde yer alan üretici, toptancı ve perakendeci tarafından, tecavüze uğraması halinde, problem teşkil eden husus, bu kişilerden hangilerine karşı hangi hukuki yollara ve hangi kapsamda gidilebileceğidir. PatentKHK'nın 144. maddesinin lafzındaki muğlaklıklar sebebiyle bu probleme kolay bir şekilde cevap verilememektedir.

PatentKHK'nın 144. maddesindeki "piyasaya sürülmüş ürünleri kullanan kişiler" ile neyin ifade edilmek istendiği hakkında kanunda bir açıklık yoktur. "Kullanma" terimi PatentKHK içerisinde farklı anlamlara sahiptir. Bu kavramın PatentKHK içerisinde kullanıldığı yere göre yorumlanması gerekir. "Tazminat istenmeyecek kişiler" başlığını taşıyan PatentKHK'nın 144. maddesindeki "piyasaya sürülmüş ürünleri kullanan kişiler" ifadesindeki, "kullanma" ifadesi ise, PatentKHK'nın 10. Kısım 2. Bölümü'nde yer alan tazminata ilişkin hükümlerdeki "kullanma" kavramı dikkate alınarak yorumlanmalıdır. Yapılan bu yorum sonucunda buradaki "kullanma" ifadesinin geniş bir anlama, bir başka ifadeyle piyasaya sürülmüş ürünleri fiili olarak kullanan veya PatentKHK'nın 136. maddesinde sayılan tecavüz fiillerden diğerlerini işleyen kişilerin eylemlerini kapsayan bir anlama sahip olduğu anlaşılmaktadır.

"Tazminat istenmeyecek kişiler" başlıklı PatentKHK'nın 144. maddesi, sebep olduğu zarardan dolayı, patent sahibine tazminat ödemiş olan kişi tarafından, piyasaya sürülmüş ürünleri kullanan kişilere karşı "Kanun Hükmünde Kararnamenin bu bölümünde yer alan davaları" patent sahibinin açamayacağını öngörmüştür. Ancak burada "Kanun Hükmünde Kararnamenin bu bölümünde yer alan davaları" ve "piyasaya sürülmüş ürünleri kullanan kişiler" ifadelerinin hangi anlama geldikleri açık değildir. Söz konusu ifade ile PatentKHK'nın 10. Kısım 2. Bölümü'nde düzenlenen tüm davalar anlaşılmamalıdır. Gerek madde başlığı, gerek maddenin kanun sistematigi içindeki yeri, gerekse maddenin amacı dikkate alınarak sadece tazminat davalarının açılmayacağı anlaşılmalıdır.

Patent hakkının birden fazla kişi tarafından tecavüze uğraması durumunda mütecevizler arasındaki hukuki ilişki ve tazminatın hangi şekilde talep edilebileceği mütecevizler arasındaki ilişki dikkate

alınarak belirlenmelidir. Fiili kayıp, manevi zarar ve buluşun itibarının zedelenmesinden dolayı uğranılan zarar bakımından mütecevizlerin müteselsilen sorumluluğu kabul edilir. Yoksun kalınan kazanç bakımından ise her bir hesaplama yöntemi uygulanmalıdır. Yoksun kalınan kazancın mütecevizin elde ettiği gelire göre hesaplanması durumunda her bir mütecevizin münferiden sorumlu olduğu; muhtemel gelire ve lisans kıyasına göre hesaplanması halinde mütecevizlerin müteselsilen sorumlu olduğu kabul edilmelidir. Patent sahibi yoksun kalınan kazancın hesaplanması bakımından tüm mütecevizlere karşı sadece tek bir hesaplama yöntemi tercih edebilmelidir.

Kaynakça

- Arkan Sabih, "Marka Hakkının Tüketilmesi", Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan, Ankara 1998, s. 197-208.
- Arkan Sabih, Marka Hukuku - Cilt 2, Ankara 1998.
- Aslan Adem, Fikri Mülkiyet Haklarının Tükenmesi, Beta Yayıncılık, İstanbul 2004.
- Berner Kommentar, Obligationenrecht, Stämpfli Verlag, 4. Bası, Bern 2013.
- Eren Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınları, 17. Bası, Ankara 2014.
- Pedemonte Feu Jorge, Comentarios a la ley de patentes, 2. Bası, Barcelona 1995.
- Anette Gärtner/Martin Bosse, Die Herausgabe des Verletzergewinns in der Vertriebskette, Mitteilungen der deutschen Patentanwälte (Mitt.), 2008, S. 11, s. 492.
- Gökcan Hasan Tahsin, Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Hukuku, Seçkin Yayınları, 3. Bası, Ankara 2010.
- Götz Wolfgang, "Schaden und Bereicherung in der Verletzerkette", GRUR (Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht) 2001, S. 4, s. 295-303.
- Gürsoy K. Tahir, "Birden Fazla Kimselerin Aynı Zarardan Dolayı Sorumluluğu", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ankara 1973, Cilt 30, Sayı 1-4, s. 45-57.
- Holzapfel Henrik, "Zur Haftung einer Mehrheit von Verletzern", GRUR 2012, S. 3, s. 242-248.
- Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Schulthess Verlag, 2. Bası, Zürich 2012.
- Harte-Bavendamm, Henning/Henning-Bodewig, Frauke, Verlag C.H. Beck, 3. Bası, München 2013.
- Ingerl von Reinhard/Rohnke Christian, Verlag C.H. Beck, 3. Bası, München 2010.
- José Ramón Ferrándiz Gabriel, Jurisprudencia sobre propiedad industrial, publicidad y derecho de la competencia, Madrid 2007.
- Jung Peter/Spitz Philippe, Bundesgesetz gegen den Unlauterer Wettbewerb (UWG), Stämpfli Verlag, Bern 2010.
- Lange Paul, Marken- und Kennzeichenrecht, Verlag C.H. Beck, 2. Bası, München 2012.
- Kaya Arslan, Marka Hukuku, Arıkan Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2006.
- Kılıçoğlu Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turhan Kitabevi, 18. Bası, Ankara 2014.

- Köklü Kaya, *Das türkische Patentrecht: Eine rechtsvergleichende Untersuchung aus der Sicht deutschen und europäischen Rechts*, Nomos Verlag, Düsseldorf 2006.
- Köse Mutlu Yıldırım, *Patent ve Endüstriyel Tasarım Hukukunda Gasp Davaları*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi 2010.
- Milbradt Claudia, *Fighting Product Piracy*, Frankfurt, 2009.
- Parlak yıldız Fatma Merve, *Fikri Mülkiyet Haklarının Ekonomik Büyümeye Etkileri: G8 Ülkeleri Üzerine Bir Uygulama*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi 2011.
- Pınar Hamdi, "Marka Hukukunda Hakların Tükenmesi", Prof. Dr. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 855-915.
- Obligationenrecht Handkommentar, Orell Füssli Verlag, 2. Bası, Zürich 2009.
- Oftinger Karl/Stark, Emil W., *Schweizerisches Haftpflichtrecht II/1*, Schulthess Verlag, 4. Bası, Zürich 1989.
- Oğuzman Kemal/Öz Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 2*, Vedat Kitapçılık, 12. Bası, İstanbul 2014.
- Oruçoğlu Pınar, *Patent Verilebilirlik Şartları*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi 2007.
- Rohn Patrick, *Zivilrechtliche Verantwortlichkeit der Internet Provider nach schweizerischem Recht*, Schulthess Verlag, Zürich-Basel-Genf 2004.
- Saraç Tahir, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003.
- Stutz Robert Mirko/Beutler, Stephan/Künzi, Muriel, *Stämpfli Verlag*, Bern 2006.
- Suluk Cahit/Orhan Ali, *Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku Cilt III Tasarımlar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008.
- Şehirli Çelik Feyzan Hayal, *Patent Hakkının Korunması*, Turhan Kitabevi, Ankara 1998.
- Şehirli Çelik Feyzan Hayal, "Probleme des türkischen Patentrechts - im Hinblick auf die Notwendigkeit einer Harmonisierung mit dem EPÜ", *GRUR Int.* 2003, S. 6, s. 501-510.
- Tekinalp Ünal, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, Vedat Kitapçılık, 5. Bası, İstanbul 2012.
- Tekinalp Ünal, "İtibar Tazminatı ve Bazı Sorunları", Prof. Selahattin Sulhi Tekinay'ın Hatırasına Armağan, İstanbul 1999, s. 589-597.
- Thouvenin Florent/Bühler Gregor/Noth, Michael G., *Markenschutzgesetz*, Stämpfli Verlag, Bern 2009.
- Uzunallı Sevilay, *Markanın Korunmasının Kapsamı ve Tazminat Talebi*, Adalet Yayınları, Ankara 2012.
- Wandtkte Artur-Axel/Bullinger, Winfried - von Wolf, *Praxiskommentar zum Urheberrecht: UrhR*, Verlag C.H. Beck, 4. Bası, München 2014.
- Yurtsever Şaziye, *Patentin Hukuki Korunması ve İlgili Mevzuat*, Ankara 1999.
- Zahn Alexander, *Die Herausgabe des Verletzerergerwinns*, Carl Heymanns Verlag, Köln 2005.